

Geesteswetenschappen verdienen eerlijker financieringssysteem

Afgelopen week ontving minister Van Engelshoven (OCW) een onderzoeksrapport over een nieuw financieringssysteem voor universiteiten en hogescholen. Dit rapport is opgesteld in opdracht van de minister in reactie op de motie Rog/Duisenberg die in 2017 is ingediend naar aanleiding van financiële en capaciteitsknelpunten bij de Technische Universiteiten. Een van de denkrichtingen die in het rapport is uitgewerkt, beschrijft een verschuiving van budget naar de bèta/ technische opleidingen. Aanpassingen in het model zonder extra middelen zullen altijd leiden tot herverdeeleffecten tussen instellingen waarbij problematiek mogelijk wordt verschoven of andere knelpunten ontstaan. Omdat het totale budget gelijk blijft, betekent dit automatisch minder geld voor de overige wetenschapsgebieden, dus ook de geesteswetenschappen. Hierover heersen grote zorgen. In werkelijkheid is namelijk een structurele ophoging voor de geesteswetenschappen nodig om onze wetenschappers reële werkomstandigheden te geven en onze studenten een passende studieomgeving te bieden.

Zonder geesteswetenschappen begrijpen we de wereld niet

Onze samenleving kan niet zonder de geesteswetenschappen. Dit blijkt uit actuele maatschappelijke discussies over bijvoorbeeld de invloed van social media, de nationale identiteit, westerse waarden & de wortels van onze cultuur, gevolgen van achterstanden in taalontwikkeling en de vraag of de overheid orgaandonatie als norm mag opleggen. Al deze kwesties vragen om beschouwing en verdieping.

Iedere dag wordt zo in ons dagelijks leven de waarde bewezen van Mediastudies, Geschiedenis, Taal & Cultuurstudies, Internationale Betrekkingen, Religiewetenschappen, Filosofie, etc. De grote betrokkenheid van geesteswetenschappen bij de Nationale Wetenschapsagenda onderstreept die maatschappelijke waarde. De arbeidsmarkt vraagt de komende jaren om meer afgestudeerden uit de geesteswetenschappen.

Ons land staat aan de vooravond van enorme maatschappelijke uitdagingen op het gebied van duurzaamheid. Veel aandacht gaat nu uit naar oplossingen vanuit de hoek van bèta en techniek. Om de technologische vooruitgang, de toenemende digitalisering en toepassing van kunstmatige intelligentie in goede banen te leiden, hebben we niet alleen technici en ingenieurs nodig. Willen we tot een echt duurzame samenleving te komen, dan moet de rol van de mens centraal blijven staan. Dan moeten we een antwoord vinden op de vraag hoe we om willen gaan met al die technologische mogelijkheden. Daar ligt een grote waarde van de geesteswetenschappen, die reflecteren op de kwaliteit van (samen)leven en ons leren onze wereld te begrijpen. Dit vraagt een evenwichtige, eerlijke verdeling van de financiële middelen over de verschillende wetenschapsdomeinen

Balans steeds verder verstoord

Het evenwicht binnen de wetenschap is echter ver te zoeken. Het huidige landelijke financieringssysteem werkt sterk in het nadeel van de geesteswetenschappen:

- We hebben een grote diversiteit aan (kleine en middelgrote) wetenschapsgebieden en – opleidingen. Die zijn allen van grote maatschappelijke waarde, maar door hun omvang relatief duur. Wij kunnen minder grootschalig onderwijs bieden. Bij vergelijkbare studentenaantallen zijn daarom bij ons meer docenten nodig dan bij andere faculteiten. De financiering van de overheid houdt daar geen rekening mee.

- Onze studenten zijn relatief vaak bij een andere faculteit begonnen en stappen na een of twee jaar over naar de opleiding die ze werkelijk willen. We moeten (en willen!) deze studenten toelaten, maar we krijgen maar een deel van de bekostiging voor hen.
- Een universiteit krijgt meer geld voor studenten bij duurdere opleidingen (bèta, techniek, medisch). Een hele reeks geesteswetenschappelijke opleidingen zou ook hoog bekostigd moeten worden, omdat zij kostbare voorzieningen nodig hebben. De aard van ons onderzoek en onderwijs is immers erg veranderd waardoor steeds meer dure apparatuur en labruimtes nodig zijn terwijl de financiering daar niet op gericht is. Denk bijvoorbeeld aan archeologie, mediastudies, digital humanities, taalwetenschap.

Daarnaast kennen de geesteswetenschappen een minder kapitaalkrachtige omgeving en hebben daardoor minder kansen op extra inkomsten uit andere bronnen, zoals uit opdrachtonderzoek, post graduate onderwijs (denk aan Business Schools) en samenwerking met de industrie (nationale topsectoren).

De bodem is bereikt

Letterenfaculteiten hebben deze nadelen noodgedwongen opgevangen door hun wetenschappers steeds meer onderwijstaken te geven. Uit loyaliteit met hun studenten en passie voor hun vak zijn medewerkers heel lang bereid geweest heel ver te gaan. Maar de bodem is nu echt bereikt. Dat blijkt wel uit de voortdurende onrust bij de geesteswetenschappelijke faculteiten in Nederland. Begin dit jaar zorgde een opiniestuk in de NRC van een universitair docent Geschiedenis voor veel ophef en discussie. Hij nam uit onvrede twee jaar voor zijn pensioen ontslag. De afgelopen weken waren er protesten in Utrecht en Amsterdam bij studenten en medewerkers.

De minister stelt dat met extra geld uit de studievoorschotmiddelen (het geld dat vrijkomt omdat de studiebeurs voor studenten is afgeschaft) en extra geld voor onderzoek (uit het regeerakkoord), er genoeg gedaan is voor de universiteiten. Dat doet ze echter voor een groot deel weer teniet door tegelijk een doelmatigheidskorting op te leggen. En door de dreiging van budgetoverheveling naar bèta/techniek, worden de problemen in de Geesteswetenschappen alleen maar groter.

Evenwicht herstellen

Wij pleiten er dan ook voor om de discussie over het financieringssysteem te gebruiken om het evenwicht te herstellen tussen de verschillende wetenschapsgebieden en niet de kloof te vergroten. Dus niet bezuinigen op de geesteswetenschappen, maar juist investeren. De afgelopen periode lag er veel nadruk op de directe economische waarde van wetenschap en heerste het idee dat de problemen in de samenleving opgelost kunnen worden enkel met technologische vernieuwing. Wij stellen dat er meer nodig is om een duurzame samenleving op te bouwen. De geesteswetenschappen bieden die noodzakelijke aanvulling.

Het ligt eigenlijk voor de hand, maar de verschillende wetenschapsgebieden hebben elkaar nodig, moeten elkaar versterken. Dat vraagt om een duurzaam evenwicht in de verdeling van het budget tussen die domeinen. Dat hebben de docenten/onderzoekers nodig, daar hebben de studenten recht op, daar heeft de samenleving behoefte aan.

Prof. dr. Keimpe Algra, decaan Faculteit Geesteswetenschappen, Universiteit Utrecht

Prof. dr. Willem B. Drees, decaan Tilburg School of Humanities and Digital Sciences, Tilburg University

Prof. dr. Margot van Mulken, decaan Faculteit der Letteren, Radboud Universiteit

Prof. dr. Mark Rutgers, decaan Faculteit der Geesteswetenschappen, Universiteit Leiden

Prof. dr. Sophie Vanhoonacker, decaan Faculteit der Cultuur en Maatschappijwetenschappen, Maastricht University

Prof. dr. Gerry Wakker, decaan Faculteit der Letteren, Rijksuniversiteit Groningen

Prof. dr. Fred Weerman, decaan Faculteit der Geesteswetenschappen, Universiteit van Amsterdam

Prof. dr. Rein de Wilde, decaan Faculteit Cultuur en Rechtswetenschappen, Open Universiteit